

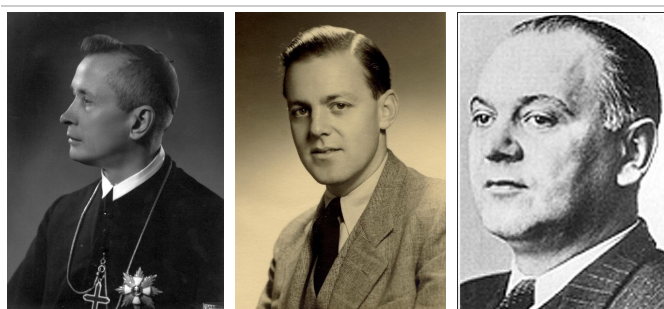
Pannonhalmi emlékek ^[1]

Egy menekült visszaemlékezése 1945-ből

„egy alkalommal a győri orosz repülő alakulat három teherautóval betört és zabráltak. Alaposan megdézsmálták a húskészítményeket, elvitték a Balatonfüred Hotel teljes felszerelését, és már a menekültek holmijához nyúltak, melyeket a könyvtár teremben raktároztak el. De hirtelen eltűntek, talán értesültek arról, hogy útban van a győri orosz főparancsnok, aki tudomást szerzett arról az akcióról. Bocsánatkérés mellett megígérte, hogy másnap visszaküldi az ellopott dolgokat. Másnap tényleg jött egy orosz teherautó, de a lopott dolgoknak még egy tizedét sem hozta vissza.”

Bevezető

A II. világháború idején, 1944 őszétől a Pannonhalmi Főapátság a Nemzetközi Vöröskereszt védelme alá került, ezáltal területe védettnek minősült, tilos volt rajta bármilyen hadicélú igénybevétel. Hivatalosan gyermekmenhelyként működhetett, de az összesen körülbelül 3000 menekültet életkorra és nemre való tekintet nélkül fogadta be. Kelemen Krizosztom főapát és Eduard Benedek Brunschweiler, a menhely vezetője a legnehezebb időkben is önzetlenül és rendíthetetlen bátorsággal oltalmazta a menekülteket.

Kelemen Krizosztom

Eduard Brunschweiler

Friedrich Born

Friedrich Born svájci diplomata, a Nemzetközi Vöröskereszt budapesti delegátusa, aki korábban hivatalos állami vadászatok során már járt Pannonhalmán és környékén, pozitívan fogadta a főapátság megkeresését, és 1944. október 13-án megkötötték az apátság és 7, 5 km sugarú körzetének védelem alá helyezéséről szóló szerződést. Valószínűleg az utolsó pillanatban volt erre lehetőség, hiszen pár nappal később megtörtént az országban a nyilas hatalomátvétel. A rend minden bizonnyal figyelembe vette azt is, hogy néhány hónappal korábban a Monte Cassino-i bencés apátságot porig rombolták a szövetséges bombázók. A karizmatikus főapát, Kelemen Krizosztom már korábban is kereste a kapcsolatot a Vöröskereszttel, és a vészterhes időszakban kitűnően mérte föl a lehetőségeket. Ő és a rend tagjai erőn felül teljesítve tettek meg mindent azért, hogy az elkövetkezendő mintegy fél évben az oltalom alatt álló főapátság az emberéleteket és az értékeket mentve működhessen, és hogy a menekültek hiányt ne szenvedjenek. A „Szent Márton-hegyi városállam” saját kórházzal, korszerű berendezéssel ellátott műtővel, varrodával és cipészműhellyel rendelkezett, a nevelés-oktatás az óvodától a felsőoktatásig zajlott. Az ellátást a menekültek számával fordított arányban csökkenő saját készleteik mellett adományokból fedezték.

Pannonhalm az 1940-es években

Forrás: [2]

Az intézményesített mentést a menhely igazgatójaként és a Vöröskereszt megbízottjaként Eduard Brunschweiler vezette, aki számos alkalommal tett tanúbizonyságot rátermettségéről. A Vöröskereszt zászlóival felbogozott kolostor rendszeres hatósági zaklatásnak volt kitéve, a nyilas hatalom többször követelte a férfiak és a fiatal fiúk sorozási célú átadását. Ezek megakadályozásában elvitathatatlan szerep jutott a határozott és jó diplomáciai érzékkel rendelkező vezetőknek. A zsidó vagy zsidó származásúnak minősített gyerekeket a legnagyobb titokban fogadták be, gyakran álnevet kaptak, amelyet az ellenőrzésekkor bemondhattak.

A főapátság számos felbecsülhetetlen értékű műtárgynak is helyet adott. Itt menekítették az Operaház díszleteit és a Nemzeti Színház értékeit, a Képzőművészeti Múzeum, a Nemzeti Múzeum és a Nemzeti Galéria több teherautónyi műkincseit és a magyar koronázási palástot is. *Lónyay Elemér* herceg és felesége, *Stefánia* belga királyi hercegnő, *Rudolf trónörökös* özvegye is az apátság falai közt talált menedéket. A hercegné itt hunyt el 1945 augusztusában, a férje pedig szűk egy évre rá Budapesten; birtokaikat, műkincseiket és a családi levéltárat az apátságra hagyományozták.

1945. március végén jelentek meg az égen az első szovjet felderítő repülő, és egy rövid ostromot követően április elején a szovjet hadsereg bevonult a főapátság területére. Hamarosan az itt élők létszáma radikálisan csökkent. A most közölt forrás *Frank Iván*, az egri főkóspaltani uradalom gazdatisztjének a visszaemlékezése, aki 1945 elején érkezett a családjával együtt Pannonhalmára. Feladata az apátság különböző gazdasági ügyeinek intézése mellett az élelmiszerkészlet felhasználási ütemének a megtervezése volt. Visszaemlékezése a háború borzalmi közepette létező békés menedékhely mindennapi életéről és küzdelmeiről szolgáltathat érdekes adalékokat.

Forrás

Pannonhalmi emlékeim

Frank Iván

52 évvel ezelőtt, 1945. január elején érkeztem családommal együtt Pannonhalmára, mint az egri főkóspaltani uradalom gazdatisztje.

Jelentkeztem Kelemen Krizosztom főapát úrnál, aki alkalmazott és Szalay Bertalan jószágkormányzó úr mellé osztott be.

Munkakörömhöz tartozott a pannonhalmi kerület gazdasági jelentéseinek és ügyeinek intézésén kívül a főmonostor alagsorában tárolt nagymennyiségű különféle élelmiszer felhasználási ütemének és a borpince forgalmának az ellenőrzése is. A Főapátság a svájci Vöröskereszt védnöksége alatt állt, ezt a védettséget a nyilasok, a német és a szovjet hadsereg is tiszteletben tartotta. Ez a védettség már év elején is sok menekültnek adott menedéket. A front közeledtével nagyon gyorsan emelkedett a menekültek száma, oly annyira, hogy az utolsó napokban már csak fiatal lányokat tudott befogadni az apátság a túlszűfolttság miatt.

A menekültek számának növekedésével arányban emelkedett az élelmiszerek felhasználása is. Ez a követelmény, továbbá, hogy a konyha kapacitása már képtelen volt biztosítani a napi háromszori étkeztetést, február végén áttértünk a napi egyszeri étkeztetésre, ami egyfogatós meleg ebédből állt. A gyerekek mindvégig naponta háromszor étkeztek, a csecsemők és a kismamák a friss tejet az utolsó napok kivételével megkapták. Amikor a tarjánpusztai tehenészetből nem lehetett a tejet behozni, teheneket hajtottak be a parkba és asszonyok fejtek és így biztosították a tej ellátást.

Februárban a Jószágkormányzó úr rendelkezésére felleltároztam a bor mennyiségeket. Emlékezetem szerint 5 ezer hektoliter körüli borkészletet találtam. A cél az volt, hogy mire az oroszok odaérnek, már üres legyen a pince. A misebort felszállították a főmonostorba és lent megkezdődött az intenzív boreladás.

Az utolsó napokban a község lakói ingyen vederszámra vitték a bort, így sikerült teljesen üressé tenni a pincéket. Az oroszok amikor bejöttek a pincékben már nem találtak bort.

A Jószágkormányzó úr bölcs előrelátással úgy döntött, hogy a gazdaságokat számoltassuk el, ezt jegyzőkönyvezzük, nehogy bármikor a gazdaságvezetőket alaptalan gyanúsítás érje. A Jószágkormányzó úrral elindultunk és Tarjánpusztán megállva kértem a Főintézőt, készítse elő az elszámoláshoz a zárást és majd Varsányból visszajövet ellenőrizzük a jegyzőkönyveket. Ott megijesztettek bennünket, hogy nem jutunk le Veszprém-varsányba, mert az oroszok útközben kilőnek bennünket. Ennek ellenére lementünk és szerencsésen visszajöttünk. Sem oda, sem visszafelé nemhogy repülőgépet, de egy teremtett lelket sem láttunk a határban. Varsányba érkezésünkkor teljes kihaltság fogadott bennünket. Nem volt már községi közigazgatás, posta, csendőrség, de még a német tábori csendőrség is eltűnt. Megcsináltuk a zárást és ebéd közben egy ember jelentette, hogy a távolabbi majorba bejött az orosz előőr. Ezután nagy dübörgéssel Zirc felől jöttek a német Tigrisek és mentek a kisbéri tankcsatára.

Lázínál alig tudtunk átmenni a műúton, olyan sűrűn egymást követték a páncélosok. Másnap Hecspusztára akartunk menni, de oda már nem jutottunk el, mert Győr után egy hecsei ember jelentette, hogy a főintéző már elment, mert a szovjet hadsereg Győrszentiván magasságában nyomul nyugat felé a Duna-parton. Visszamentünk tehát Győrbe és ott a rendház felkeresése után indultunk haza. Nyúl községben feltartóztatott bennünket egy katonai őrség, továbbmenni tilos, mivel az már haditerület. Szerencsére Győrből vittük haza az egyik pannonhalmi tanárt, aki mint tartalékos főhadnagy szolgált. Az ő segítségével azután szerencsésen hazaértünk, de a további elszámolásokról le kellett mondani. A legnehezebb napokban, amikor a község teljesen kihaltnak látszott, a főapátságban folyó víz ellátásban, elektromos áram szolgáltatásban és fűtésben egy pillanatnyi fennakadás sem volt.

Aztán eljött a szomorú nap, amikor a szovjet hadsereg minden ellenállás nélkül bevonult Pannonhalmára. Bennünk egy világ omlott össze, de azt nem hittük, hogy később olyan nehéz időkkel kell megélnünk és átélünk. A főmonostorban megjelent három magasrangú tiszt. A főapát úr fogadta őket és megmutatta nekik bent is az épületet. Ők hat orosz katonát adtak, hogy őrizzék a főapátságot, nehogy idegen bejöhessen. Ennek ellenére egy alkalommal a győri orosz repülő alakulat három teherautókkal betört és zabráltak. Alaposan megdézsmáltak a hűskészítményeket, elvitték a Balatonfüred Hotel teljes felszerelését és már a menekültek holmijához nyúltak, melyeket a könyvtár teremben raktároztak el. De hirtelen eltűntek, talán értesültek arról, hogy útban van a győri orosz főparancsnok, aki tudomást szerzett arról az akcióról. Bocsánatkérés mellett megígérte, hogy másnap visszaküldi az ellopott dolgokat. Másnap tényleg jött egy orosz teherautó, de a lopott dolgoknak még egy tízedét sem hozta vissza. Meggyőződésem, hogy ez a művelet áruálás következménye volt.

Mikor már részben konszolidálódott az állapot, a park melletti gyümölcsös és szőlő metszését végeztük a jószágkormányzó úr közreműködésével. Tovább nem jutottunk, mert a közeli écsi szőlő el volt aknásvitva.

Az egész idő alatt a főapátságban mindenki biztonságban volt, nem fordult elő sem erőszakosság, sem inzultus.

Nem lehetünk elég hálásak, hogy Pannonhalmra befogadott bennünket és biztos menedéket adott a háború végső idejében.

Köszönjük, hogy e Rend nem nézve a nagy anyagi megterhelhetést, gondoskodott rólunk és szeretettel vett körül bennünket.

A Szent Benedek Rend hozzáállása és magatartása a menekültek ügyében szép és követendő példája a felebaráti szeretetnek és együttérzésnek.

Ismételten hálámát és köszönetemet fejezem ki minden jószágért, amiben a Rend részesített.

Frank Iván
agrármérnök

A forrás magántulajdonban.

Címkék:

[Pannonhalma](#) ^[3]

[Pannonhalmi Bencés Főapátság](#) ^[4]

[bencés rend](#) ^[5]

[Kelemen Krizosztom](#) ^[6]

[Eduard Brunschweiler](#) ^[7]

[második világháború](#) ^[8]

[Nyilaskeresztes Párt](#) ^[9]

[Vörös Hadsereg](#) ^[10]

[Vöröskereszt](#) ^[11]

Kiadás: 12. évfolyam (2012) 6. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/kuriozumok/pannonhalmi_emlekek.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/kuriozumok/pannonhalmi_emlekek.html

[2] <http://www.fortepan.hu/>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/pannonhalma>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/pannonhalmi-bencses-foapatsag>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/bencses-rend>

- [6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kelemen-krizosztom>
- [7] <https://www.archivnet.hu/cimkek/eduard-brunschweiler>
- [8] <https://www.archivnet.hu/cimkek/masodik-vilagaboru>
- [9] <https://www.archivnet.hu/cimkek/nyilaskeresztes-part>
- [10] <https://www.archivnet.hu/cimkek/voros-hadsereg>
- [11] <https://www.archivnet.hu/cimkek/voroskereszt>